

בס"ד. ר"ד יום א', כ"ו שבט, ה'תשכ"א.

— בעת ביקור האדמו"ר הרב אברהם יצחק קאהן מתולדות אהרן שליט"א —
בלתי מוגה

א. כ"ק אדמו"ר שליט"א התעניין אצל האדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א, אם זוהי הפעם הראשונה שבא לארה"ב, מאז שהי' כאן בפעם הקודמת.

האדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א סיפר ע"ד הבני' בשכונת מאה-שערים בירושלים עיה"ק, וכ"ק אדמו"ר שליט"א אמר שצריכים לכבוש עוד שטח ולהוסיף בבני'. וכאשר האדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א אמר שכיבוש כזה הוא למעלה מדרך הטבע, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: אמרו חז"ל¹ "עתידה ירושלים שתתפשט בכל ארץ ישראל", שזהו ענין שלמעלה מדרך הטבע. וכיון ש"טועמי' חיים זכו", כדאיתא בכתבי האריז"ל² ומובא גם במגן-אברהם³ שקודם השבת צריכים לטעום ממאכלי שבת, הרי ההתחלה בענין זה צריכה ויכולה להיות גם עכשיו.

*

ב. כ"ק אדמו"ר שליט"א התעניין אצל האדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א אודות סדרי הלימוד והתפלה אצל התלמידים, והזכיר המדובר בפגישתם הקודמת בענין לימוד החסידות באופן של הבנה והשגה. ואח"כ אמר:

בהתוועדות דיום הש"ק מברכים החודש — כפי שהנהיג כ"ק מו"ח אדמו"ר⁴, שבשבת מברכים יתוועדו אנ"ש ביחד, באמירת דברי תורה ודברי התעוררות כו' — דובר⁵ על הכתוב "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם", שמצינו בזה שני פירושים:

(א) "צריך אתה לסדר ולשים לפניהם טעם המיישב תלמודם"⁶,

(4) ראה אג"ק שלו ח"ג ע' תכג (נעתק ב"היום יום" כו כסלו).
(5) שיחת ש"פ משפטים סי"ב ואילך (לעיל ע' 116 ואילך).
(6) ר"פ משפטים.
(7) פרש"י עירובין נד, ב (ד"ה אשר).

(1) ראה ספרי דברים בתחלתו. פס"ר פ' שבת ור"ח. יל"ש ישע"י רמז תקג.
(2) פע"ח שי"ח רפ"ג. שעה"כ ענין טבילת ע"ש.
(3) או"ח סר"נ סוסק"א. שו"ע אדה"ז שם.
(4) ראה ספרי דברים בתחלתו. פס"ר פ' שבת ור"ח. יל"ש ישע"י רמז תקג.
(5) דובר⁵ על הכתוב "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם", שמצינו בזה שני פירושים:
(א) "צריך אתה לסדר ולשים לפניהם טעם המיישב תלמודם"⁶,

"כשולחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם"⁸, והיינו, שהלימוד צריך להיות באופן של הרחבת הביאור וכו', וכל המבאר ומרחיב יותר הרי זה משובח.

(ב) פירוש הירושלמי⁹ (שהובא גם בתוס' בבבלי¹⁰): "תני ר"ש בן יוחאי . . מה הסימה (אוצר) הזאת אינה נגלית לכל ברי', כך אין לך רשות לשקע את עצמך בדברי תורה אלא לפני בני אדם כשריך".

ולכאורה: ב' פירושים אלו הם בסתירה זל"ז? — אלא שזהו החילוק בין נגלה דתורה, שצריך לסדר ולשים לפניהם כשולחן הערוך כו', לפנימיות התורה, שצריך להיות באופן של סימה ואוצר¹¹.

אמנם, כיון ששני הפירושים הם בפסוק אחד ובתיבה אחת, הרי מובן שיש קשר ושייכות ביניהם וצריכים להיות שניהם ביחד¹², והיינו, שגם לימוד פנימיות התורה, הסימה והאוצר שבתורה, צריך להיות באופן של הבנה והשגה, לסדר ולשים לפניהם כשולחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם.

ג. האדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א סיפר ע"ד התלמידים שמתפללים בפירוש המילות, מתוך חיות והתלהבות גדולה, ואמר, שמקיימים דברי אדמו"ר הזקן בתניא¹³ בנוגע לתפלת הציבור, שיש "להאריך בתפלת השחר ערך שעה ומחצה", וכ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר, שרבינו הזקן מביא שם¹⁴ מאמר הספרי¹⁵ שהתפלה צריכה להיות "עד מיצוי הנפש".

האדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א הוסיף לספר ע"ד סדר הלימוד, שהתלמידים משכימים בשעה הרביעית לפנות בוקר, ולומדים שלש שעות ואח"כ מתפללים בהתלהבות כו'.

[כאשר האדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א הזכיר שמתחילים להתפלל מברכות השחר (מלבד ברכת התורה שאומרים בהשכמה, קודם הלימוד), העיר כ"ק אדמו"ר שליט"א ע"ד המנהג שהש"ץ מברך ברכות השחר בקול רם, שאפשר שע"י עניית אמן על ברכות הש"ץ כבר יוצאים י"ח, ושוב אינם יכולים לברך לעצמם, ולכן צריכים השומעים לכוין שלא

(8) ראה גם שיחת ש"פ משפטים הנ"ל
סי"ג (ע' 117). וש"נ.
(13) אגה"ק ס"א (קג, א).
(14) קב, סע"ב.
(15) ואתחנן ו, ה.

(8) פרש"י עה"פ.
(9) ע"ז פ"ב סה"ז. ובפ"מ שם.
(10) ד"ה מ"ש — ע"ז לה, רע"א.
(11) ראה גם סמ"ג מ"ע יב.

לצאת י"ח¹⁶, והאדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א אמר, שדי בכך שאין הש"ץ מכוין להוציא את השומעים ידי חובתם, והזכיר גם מדברי רבו בעל אמרי יהודה בענין זה].

ד. כ"ק אדמו"ר שליט"א: מה לומדים לפני התפלה?

האדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א: גמרא עם פירוש רש"י ותוספות.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: ומה עם לימוד תורת החסידות? — כשם שיש סדרים קבועים ללימוד הנגלה, כך צריך לקבוע זמן מסויים במשך היום ללימוד חסידות. (והוסיף בבת-שחוק): אינני אומר שילמדו דוקא חסידות חב"ד — אף שזהו דבר חשוב ביותר, כמובן — העיקר הוא שילמדו תורת הבעש"ט ותלמידיו¹⁷.

האדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א: יש גם שיעור של 10-15 רגעים ללימוד החסידות. (והוסיף): איתא בספר עטרת צבי¹⁸ שע"י לימוד גפ"ת קודם התפלה נעשים מוחו ולבו זכים ביותר.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: זיכוך הלב והמוח הוא רק כמו זיכוך הכלי, שזוהי הכנה שיוכלו אח"כ להכניס איזה דבר בהכלי, ובאופן שלא זו בלבד שהכלי לא יהי' מעלים ומסתיר, אלא אדרבה וכו', ועד"ז בנוגע לזיכוך הלב והמוח שנעשה ע"י לימוד הנ"ל, שזהו רק הכנה שאח"כ תוכל להיות ההכנה וההשגה באופן טוב יותר; אבל נוסף על זיכוך הכלי, צריכים גם ללמוד קודם התפלה ענין המבאר גדלות הבורא,

וכמ"ש הרמ"א¹⁹ שקודם התפלה צריך להתבונן בגדלות הא-ל וכו', ועי"ז יבוא לאהבתו ויראתו, כמ"ש הרמב"ם בהלכות יסודי התורה²⁰ "היאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן האדם במעשיו ובראויו הנפלאים הגדולים ויראה מהם חכמתו וכו'",

וכיון ש"התבוננות" פירושה הבנה והשגה, הרי צריכים ללמוד גם חלק התורה שבו נתבארו עניני גדלות הבורא — פנימיות התורה, תורת החסידות, ולאחרי שלומדים ענינים אלו קודם התפלה, אזי בשעת התפלה, ש"היא שעת הכושר לכל אדם. . להעמיק דעתו בגדולת א"ס ב"ה כו"²¹, יש לו במה להתבונן, וההתבוננות תקבל אצלו בטוב יותר.

תשס"א) ע' קיח ואילך, ובהערות שם. וראה גם "בצל החכמה" שם ס"ע 22.

19) אור"ח סצ"ח ס"א. שו"ע אדה"ז שם.

20) פ"ב ה"ב.

21) תניא פ"ב (טז, ב).

16) ראה "תהלה לדוד" לשו"ע אור"ח ס"ו סק"ד. סמ"ו סק"ו. "חקרי הלכות" ח"ט ע' ח ואילך.

17) ראה גם "בצל החכמה" ע' 22. ע' 117.

18) ראה "ילקוט עטרת צבי" (ברוקלין,

ומפורש להדיא בשולחן-ערוך הלכות תפלה¹⁹: "כך היו עושים חסידים ואנשי מעשה, שהיו מתבודדים ומכוונין בתפלתם עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות וכו"²², וכיון שענין זה הובא בשו"ע הלכות תפלה, הרי זה שייך לכל אחד ואחד, והיינו ע"י ההתבוננות בגדלות הא-ל וכו', לאחרי הקדמת לימוד ענינים אלו שנתבארו רק בספרים שעוסקים בחלק הדרוש והסוד שבתורה.

ה. האדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א: בעת התפלה צריכים להשקיע את כל הכחות שתהי' הדביקות והתקשרות להקב"ה, מבלי לערב בזה עוד ענין, איזה שיהי', ואילו עניני דרוש וכדומה — טוב ללמוד אחר התפלה, אבל קודם התפלה, הרי המחשבה בזה תבלבל ותמנע מהדביקות הראוי' בעת התפלה, שאז צריכים להתבונן רק בפירוש המילות. ובכלל, הרי זמן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד²³, ובעת התפלה העיקר להידבק בהשי"ת, ועי"ז עושים כל ההמשכות והייחודים, ואח"כ הוא הזמן לתורה.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בכלל יש חילוק בין תורה ותפלה²⁴, שהתפלה היא בנוסח שוה בכל יום, כהנוסח שסידרו אנשי כנסת הגדולה, שאין לגרוע ממנו ואין להוסיף עליו, ואותו הנוסח בדיוק שאומרים ביום א', חוזרים ושונים ביום ב', ומשלשים ביום ג'; משא"כ בתורה צריך להיות ענין של התחדשות דוקא, כדאיתא בזהר²⁵: "לאפשא לה בכל יומא", שבכל יום ויום צריכים להוסיף בעצם ענין הלימוד: היום לומד משנה זו או פרק זה, ומחר צריך ללמוד משנה חדשה או פרק חדש, וכן בכל יום ויום צריכים להוסיף על מה שלמד ביום שלפניו.

אמנם, גם בתפלה שהיא בכל יום באותו נוסח, יכולה וצריכה להיות הוספה באופן אמירת תיבות התפלה — הן בהחיות וההתלהבות, והן בהבנת פירוש המילות, והיינו, שאין להסתפק באופן הבנת פירוש המילות ביום זה, אלא למחרת צריך להוסיף בזה, כל אחד כפי יכלתו, שהרי בכל ענין ישנם ד' פירושים, ע"ד הפשט, הרמז הדרוש והסוד, ובמילא אין להסתפק בהבנת פירוש המילות ע"פ הפשט בלבד, אלא צריך להוסיף ולהבין גם ע"פ הרמז והדרוש והסוד.

עצמו על הכתלים (ועל הרצפה), והי' יכול לבוא לידי סכנה, ולכן עשו כנ"ל.

23 שבת יו"ד, א.

24 ראה תו"א מקץ לח, ג. לט, ד. ובכ"מ.

25 ח"א יב, ב.

22 במהלך הדברים סיפר כ"ק אדמו"ר שליט"א, ששמע, שבבית-המדרש של אדמו"ר הזקן, היו תולים כריות ע"ג הכותל במקומו של אדמו"ר הזקן, כי, בעת התפלה היה מגיע להתפשטות הגשמיות, והי' משליך

האדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א: השינוי בכל יום הוא במדת החיות וההתלהבות, וכפי שרואים במוחש שאין דומה החיות מיום א' לחבירו, אלא בכל יום נעשה חיות והתלהבות חדשה, אבל עצם ההתבוננות צריכה להיות רק בפירוש המילות, בכדי להדבק ולהתקשר עם השי"ת.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: עפ"ז, הרי גם בתורה יוכל ללמוד כל ימי חייו רק משנה אחת, ובכל פעם יהי הלימוד בחיות והתלהבות חדשה, ובודאי אין הדין כך, אלא כמ"ש רבינו הזקן בהלכות ת"ת²⁶ — פסק הלכה בנגלה דתורה — ש"כל נפש צריכה לתיקונה לעסוק בפרדס . . עד שישגיג וידע כל מה שאפשר לנשמתו להשיג מידיעת התורה, הן בפשטי ההלכות, הן ברמזים ודרשות וסודות", ובלשון התניא²⁷: "כפי יכולת השגתו ושרש נפשו למעלה". וכן הוא בענין התפלה — שאינו יכול להסתפק במה שהבין אתמול הפשט בפסוק זה או במזמור זה, ולהישאר על עמדו ("בלייבן שטיין"), כי אז הרי זה כמו מי שלומד כל ימי חייו רק פירוש המילות בתורה, ולא יותר.

— מובן, שמי שאין ביכלתו להבין יותר מפירוש המילות, לא תובעים ממנו יותר; אבל מי שיש באפשרותו לידע ולהבין יותר, אינו יכול להסתפק בפירוש המילות בלבד.

וע"ד שמצינו בגמרא²⁸ אודות נקדימון בן גוריון, שאע"פ שנתן לצדקה סכום גדול ביותר, לא יצא ידי חובתו, כיון ש"כדבעי לי' למיעבד לא עבד", היינו, שהנתינה לא היתה לפי ערך יכלתו. וכשם שהדברים אמורים בנוגע לרכוש גשמי, כן הוא בנוגע לרכוש רוחני — שכאשר יכול להבין גם חלק הדרוש, אינו יכול להסתפק בחלק הפשט בלבד, ועד"ז בנוגע לפירוש המילות.

וכיון שלאחרי התפלה הרי הוא לומד גמרא, קל-וחומר וגזירה-שוה וכו', ויורד לעומק השכל ע"י העיון במהרש"א, מהר"ם שיף ושאר המפרשים, הרי מוכח שיש לו יכולת להבין יותר מפירוש הפשוט בלבד, וא"כ, צריך לנצל אפשריות זו גם בענין התפלה, ואינו יכול להסתפק בידיעת והבנת פירוש המילות ע"ד הפשט בלבד.

ומטעם זה צריכה להיות הוספה גם באופן ההתבוננות בגדלות הבורא: אף שבהיותו בן י"ג שנה חלה עליו כבר המצוה והחובה להתבונן

(26) פ"א ה"ד.

(א).

(27) רפ"ד. וראה גם אגה"ק סכ"ו (קמה), (28) כתובות סז, רע"א.

בגדולת הבורא (כשם שמחוייב בכל דיני השו"ע), הרי אין זה דומה לאופן השגתו כשנעשה בן י"ח שנה, שאז השגתו גדולה יותר, כיון שניתוספו לו כו"כ ידיעות בתורה, ולא יתכן שבהיותו בן י"ח שנה ילמד באותו אופן כמו בהיותו בן י"ג שנה בלבד. ועד"ז צריך להוסיף בזה — "לאפשא לה" — מיום ליום.

ו. האדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א: איתא בספר סו"מ ועש"ט²⁹, שבעת התפלה צריכים להסיר ממחשבתו כל הענינים, אפי' עניני תורה, ולחשוב רק בענין הדביקות בה', ומה חסר לו כשאומר בתפלה "ולגדולתו אין חקר"³⁰, או "זה א-לי ואנוהו"³¹, ומתבונן בפירוש הפשוט — הרי מזה יבוא לידי התפעלות ודביקות, ולא צריכים יותר מזה.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אדרבה: אם מהפירוש הפשוט יבוא לידי התלהבות — הרי כשידע גם הפירוש ע"ד הדרוש, אזי יבוא לידי התלהבות גדולה יותר!

ולדוגמא:

בפסוק "זה א-לי ואנוהו", ישנו פירוש השל"ה³²: "כשזה א-לי .. מצד השגתי וידיעתי, אז ואנוהו, מלשון אני והו, ר"ל אני והו דבוקים יחד כביכול", והיינו, שמלבד פירוש המילות ע"ד הפשט, "לשון נוי, אספר נוי כו"³³, "איך וועל אים באַשוּינען", אבל באופן שהוא ("א-לי") נמצא ("כווייס וואו"...) ברקיע השביעי... ניתוסף פירוש פנימי יותר — שהאדם המתפלל נעשה דבוק יחד עם הקב"ה. ומובן, שכאשר לומד פירוש זה, ואח"כ מתבונן בזה בתפלה, אזי יבוא לידי התפעלות גדולה ונפלאה.

ועד"ז בפסוק "שירו לה' שיר חדש"³⁴:

לכאורה צריך להבין: מהו הפירוש "שיר חדש", ומהו הצורך ב"שיר חדש", ולמה לא יכולים להסתפק בה"שיר" שישנו עד עתה?

והענין בזה: יש "שירה חדשה" — לשון נקבה, ויש "שיר חדש" — לשון זכר, והחילוק ביניהם³⁵ — ש"כל השירות לשון נקבה, חוץ משירה דלעתיד דלשון זכר, כלומר, שהנקבה יש לה צער לידה, אף כל

29) בהוצאת ירושלים תשנ"ז — ס"ע סא לקו"ש חט"ז ע' 245. וש"נ.

30) תהלים קמה, ג. ואילך, ובהערות שם. 33) פרש"י עה"פ.

31) תהלים קמט, א. ועוד. 34) תהלים קמט, א. ועוד.

32) בשלח טו, ב. 35) מכילתא בשלח טו, א. — הובא

33) בעש"מ מאמר ראשון (מ, א). וראה בתוד"ה ה"ג ונאמר פסחים קטז, ב.

הנסים יש אחריהם צער, חוץ מלעתיד, שאין אחרי צער" — גאולה שאין אחרי גלות.

ועפ"ז, כאשר יהודי מתפלל עתה, בזמן הגלות, ואומר "שירו לה' שיר חדש", הרי הפירוש בזה הוא — שבאפשרותו להעמיד את עצמו ("זיך אַוועקשטעלן") במצב של גאולה, והיינו, שאינו צריך להמתין עד זמן ביאת משיח, אלא ניתן לו הכח לצאת ממעמד ומצב של גלות ולהתעלות למעמד ומצב של גאולה.

וא"כ, כאשר לומד ענין זה קודם התפלה, ואח"כ כשאומר פסוק זה בתפלה מתבונן בפירוש פנימי זה — אזי יבוא להתפעלות גדולה.

ועד"ז בפסוק "ישמח ישראל בעושיו"³⁶:

הפירוש הפשוט בפסוק הוא שיהודי שמח בהקב"ה שעשהו. אבל כאשר מתבונן בזה, מתעוררת אצלו קושיא: למה נאמר "ישמח" לשון עתיד, ו"עושיו" לשון רבים?

והביאור בזה: "עושיו" לשון רבים — קאי על "עוה"ז הגשמי המלא קליפות וס"א שנק' רשות הרבים וטורי דפרודא"³⁷ (ע"ד מ"ש"³⁸ "נעשה (אדם)", לשון רבים, שנותן "פתחון פה למינים" לומר שיש שתי רשויות ח"ו, "והרוצה לטעות יטעה"³⁹).

וכיון שלעתיד לבוא הנה גם הסט"א תתהפך לטוב וקדושה, הנה עז"נ "ישמח (לשון עתיד) ישראל בעושיו", בביאת משיח⁴⁰.

ואומרים להאדם, שידע, שאינו צריך לחכות עד אז, אלא גם עתה, בזמן הגלות, ביכלתו להמשיך ענין זה ושמחה זו, כמו שיהי' לעתיד לבוא.

וכן הוא בנוגע לפירוש כל פסוק ופסוק, וכדאיתא בכתבי האריז"ל⁴¹ שבכל פסוק ופסוק ישנם ריבוי פירושים בכל ד' חלקי פרד"ס התורה, ויש ביכלתו של כאו"א ללמוד ולידע אותם, שהרי פירושים אלו נמצאים בספרים הנדפסים ויכולים לקנותם ולעיין בהם.

וכיון שכן, הרי כאשר ישנה אפשרות שאברך צעיר או מבוגר ידע

41) שער הגלגולים הקדמה יז. וכ"כ בש' רוה"ק בענין היחודים על קברי צדיקים הקדמה ג (קח, ב). לקוטי מהרח"ו שבסוף ש' מאמרי רו"ל.

36) תהלים קמט, ב.

37) תניא ספ"ג.

38) בראשית א, כו.

39) ב"ר פ"ח, ח.

40) ראה גם סידור (עם דא"ח) סח, א.

ויבין פירוש המילות (נוסף על הפירוש הפשוט) גם ע"פ הדרוש והסוד, ועי"ז יבוא לידי התלהבות והתפעלות גדולה יותר — היתכן שימנעו זאת מהם! ?

ז. אחד הנוכחים אמר, שאיתא בספרים, שכאשר מתפללים סתם, אזי פועלים את כל הענינים שהתפלה צריכה לפעול. ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:

במה דברים אמורים — במי שאינו יכול ללמוד ולכוין כו', או כאשר אין לו זמן לכוין כו', שאז מתפלל בכוונה סתם, ופועל כל הענינים; אבל מי שיכול ללמוד ולכוין כו', אינו יוצא ידי חובתו בלאה"כ, וכנ"ל מדברי הגמרא אודות נקדימון בן גוריון, שאף שנתן צדקה יותר ממה שנתנו אחרים, מ"מ, "כדבעי לי' למיעבד לא עבד".

וכאמור לעיל, שאין דורשים יותר מכפי כחם; מי שאינו יכול להבין יותר — לא דורשים ממנו אלא רק פירוש המילות הפשוט, אבל מי שביכלתו להבין יותר — וכנ"ל שההוכחה לכך היא מאופן לימוד הנגלה — דורשים ותובעים ממנו גם הבנה והשגה זו, וכאמור, שע"ז תהי' גם ההתלהבות שלו גדולה יותר.

ח. זאת ועוד:

ענין ההתלהבות בתפלה באופן ש"כל עצמותי תאמרנה"⁴² הוא לא רק בנוגע לאברי הגוף, שיתנענע בגופו, יספק בידיו וירקע ברגליו, אלא כל חלקי האדם צריכים להתפלל, גם המוח שבראש, וכל חלקי המוח.

ואם מכוין רק פירוש המילות ע"ד הפשט, ואינו מתעמק להבין גם ע"ד הדרוש כו', נמצא, שיש חלק מסויים במוחו — מציאות דבר הנמצא במוח שבראש, כדמוכח מזה שמשתמש בו בשעה שלומד ענין בנגלה דתורה — שאינו משתמש בו בעת התפלה, וא"כ, חסר אצלו בענין "כל עצמותי תאמרנה", כיון שחלק מסויים במוח (השייך לחלק הדרוש כו') אינו מתפלל, אלא הוא יִשָּׁן... ולמה יִשָּׁן ולא יתפלל! ? — הרי גם הוא צריך להתפלל!

ט. כ"ק אדמו"ר שליט"א: ענין זה (שאין להסתפק בפירוש המילות ע"ד הפשט, אלא צריך לידע גם הפירוש ע"ד הדרוש וכו', ועי"ז יתוסף בהתלהבות כו') מוכח גם מסדר התפלה גופא:

(42) תהלים לה, יו"ד. וראה תניא פל"ז (מז, א).

לכאורה, מהו תוכן החילוק בין חלקי התפלה: הודו לה', פסוקי דזמרה, ברכות ק"ש, ק"ש ושמונה עשרה — ע"פ דבריכם⁴³, הלא די באמירת פסוק אחד בהתלהבות, שבזה נדבק בהשי"ת, ומהו הצורך בכל שאר חלקי התפלה, ומה ניתוסף על ידם?!

והרי בודאי יש שינויים וחילוקי מדריגות בחלקי התפלה — שבאמירת הודו לה', עדיין לא תהי' הדביקות בהשי"ת כמו הדביקות שע"י אמירת פסוקי דזמרה, ברכות ק"ש, ק"ש ושמו"ע.

וכמובן גם מפרטי ההלכות בנוגע לעניית אמן וכיו"ב באמצע התפלה, שיש חילוק אם עומד בחלק התפלה הודו ופסוקי דזמרה, או שעומד בברכות ק"ש וק"ש ועאכו"כ בשמו"ע, ואם הי' בתכלית הדביקות תיכף באמירת הודו, לא הי' רשאי להפסיק ולענות, כמו בשמו"ע.

וכללות הענין בזה — כידוע⁴⁴ שד' חלקים שבתפלה הם כנגד ד' עולמות אבי"ע: הודו עד ברוך שאמר — עולם העשי'; פסוקי דזמרה — עולם היצירה; ברכות קריאת שמע וקריאת שמע — עולם הבריאה, ושמונה-עשרה — עולם האצילות. ולכן, כשאומר הודו, הרי הוא עדיין בעולם העשי', ואח"כ עולה לעולם היצירה ועולם הבריאה, ועד שמגיע לשמו"ע, שאז נמצא בעולם האצילות, ששם "איהו וחיהי חד כו"⁴⁵, ובלשון הגמרא²³: "כעבדא קמי מרי", ולכן צריך להיות בתכלית הביטול כו'.

ומובן, שכאשר המתפלל יודע זאת — לא רק ידיעת התיבות עשי' יצירה בריאה ואצילות כשלעצמם, מבלי לידע ולהבין מאומה בענין זה, מלבד העובדה שישנה מציאות כזו, אלא הוא לומד ויודע ומבין פרטי הענינים בזה, הנה כאשר מתפלל ומגיע ל"ברוך שאמר" ויודע שעולה עכשיו לעולם היצירה, ובברכות ק"ש עולה לעולם הבריאה, ובשמו"ע עולה לעולם באצילות — אזי התפלה היא באופן אחר לגמרי.

ולמוד זה צריך להיות קודם התפלה דוקא, ולא די בהלימוד בזמנים אחרים, כי, דוקא כאשר לומד ענינים אלו קודם התפלה, הרי זה פועל ומשפיע על התפלה באופן היותר נעלה.

44) סידור האריז"ל בתחלתו. ועוד. לקו"ת בשלח ב. ב. ובכ"מ.
45) תקו"ז בהקדמה (ג, סע"ב). ע"ח שער מז (שער סדר אבי"ע) פי"ב.

43) דברי האדמו"ר מתולדות אהרן (לעיל ס"ה), שהשינוי בכל יום הוא רק במדת החיות וההתלהבות, אבל ההתבוננות צריכה להיות רק בפירוש המילות, בכדי להדבק ולהתקשר עם השי"ת.

י. כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר פעם⁴⁶ סיפור ארוך אודות הרב המגיד: קודם שנעשה תלמיד של הבעש"ט, הי' הרב המגיד גאון גם בנסתר בתורה, והי' מתפלל עם כוונות האריז"ל, והי' לו חבר שגם הוא עסק בענינים אלו. ולאחרי שהרב המגיד נעשה תלמיד הבעש"ט, אירע שנפגשו יחד, וכשעמדו להתפלל, סיים חברו תפלתו משך זמן לפני הרב המגיד, ושאל אצלו חברו לפשר הדבר, באמרו: הרי פעם היינו מתפללים ביחד, ומסיימים באותו זמן, ומה נשתנה עתה?

חברו של הרב המגיד הי' נוהג לעסוק בלימוד התורה במשך רוב השנה, וזוגתו ניהלה את העסק, ורק פעם בשנה הי' מתבטל מלימודו במשך כמה שבועות, ונוסע ללייפציג אל ה"יריד" כדי לקנות סחורה, ואח"כ הי' חוזר לביתו וממשיך לעסוק בתורה. ושאלו הרב המגיד: למה עליך לבטל זמן ולנסוע ללייפציג — הרי מוטב שתבונן בהנסיעה, ותחשוב שהיום הנך פה, ומחר הנך שם, עד שתחשוב שהנך בלייפציג, ואח"כ תבונן ותחשוב במהלך הנסיעה בחזרתך לביתך, וכך תערוך את הנסיעה במשך זמן קצר ביותר.

כאשר החבר שמע זאת, הביט עליו בתימהון, ואמר: ר' בער, לא ידעתי שאתה בטלן גדול כל כך! מה תועיל מחשבתי — הרי עלי להיות בלייפציג בכדי להביא משם את הסחורה בפועל ממש!

וענה לו הרב המגיד: כן הוא בנוגע לענין הכוונות בתפלה: לא מספיק רק לחשוב ולכוין כעת הנני בעשי' או ביצירה וכו', אלא צריכים להיות שם בפועל, כדי להביא את ה"סחורה"... ובשביל זה דרוש זמן ארוך יותר.

וכיון שצריכים להיות שם — הרי האפשרות לזה היא רק כאשר לומדים ויודעים מה זה אצילות בריאה יצירה ועשי' (וכאמור, לא רק לידע שיש מציאות כזו, מבלי לידע מאומה מהו ענינו של העולם, ומהו הפירוש "להיות שם").

האדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א: מי הוא זה שיכול להגיע למדרגות כאלו השייכות לכוונות האריז"ל?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אם כן — עבור מי נדפס סידור השל"ה וסידור הרש"ש?! בודאי לא בשביל אותם יחידי-סגולה שהי' להם ה"כתב"; הציווי להדפיס הי' בשביל "כולי עלמא".

(46) ראה תר"מ — רשימת היומן ס"ע שצא. וש"נ.

צריך לידע איפוא ש"לא בשמים היא"⁴⁷, ולכל אחד ואחד שייך הלימוד בענינים אלו, ובפרט לאחר שנתבארו הדברים ע"י הבעש"ט ותלמידיו באריכות הביאורים, ע"י משלים ודוגמאות וכו', וכבר נדפסו בספרים, וצריך רק ללמוד ולעיין בהם.

*

יא. כ"ק אדמו"ר שליט"א: כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר פעם⁴⁸ אודות הצמח-צדק, שהיו זמנים שהי' מפסיק בתפלה קודם אמירת "עזרת", וכותב הענינים בתורה שנפתרו לו בעת התפלה.

ובהקדמה — שכ"ק מו"ח אדמו"ר לא הי' מספר סתם סיפורים, אפילו לא כדי לספר גדלות והפלאות הצמח-צדק, אא"כ יש בזה הוראה ולימוד בנוגע לעבודה בפועל, דאל"כ, הרי זה בבחי' "דברים בטלים" ח"ו. ובהכרח לומר, שגם סיפור הנ"ל, שהגיע לידיעתנו, נוגע ושייך לעבודתנו במעמד ומצב שלנו.

ובהקדם המבואר בתניא⁴⁹ בפירוש דברי הגמרא⁵⁰ על הפסוק⁵¹ "מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה גו'", "אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא, אין, לגבי משה מילתא זוטרתא היא", "דלכאורה אינו מובן התירוץ, דהא שואל מעמך כתיב, אלא הענין הוא, כי כל נפש ונפש מבית ישראל יש בה מבחי' משרע"ה, כי הוא משבעה רועים⁵² וכו'", ולכן, "אף כי מי הוא זה ואיזהו אשר ערב לבו לגשת .. מ"מ הרי אפס קצהו ושמיך מנהו .. מאיר לכללות ישראל .. כמ"ש בתיקונים⁵³ דאתפשטותי בכל דרא ודרא כו"ו"⁵⁴, והיינו, שבכל אחד ואחד יש מדריגת משה ב"זעיר אנפין", ולגבי מדריגת משה שבו, היראה היא "מילתא זוטרתא", ותובעים ממנו שיעורר כח זה שנמצא אצלו.

וע"ד מ"ש בתנא דבי אליהו⁵⁵, ש"כל אחד ואחד מישראל חייב לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב", והיינו, לפי שבכל אחד ואחד מישראל יש מדריגת ה"אבות" — "אין קוראים אבות אלא לשלושה"⁵⁶, אלא שצריכים לעורר כח זה.

51) עקב יו"ד, יב.

52) סוכה נב, ב.

53) תקו"ז תס"ט (קרוב לסופו).

54) תניא פמ"ד (סג, א).

55) רפכ"ה.

56) ברכות טז, ב. וראה תו"א ר"פ וארא.

47) נצבים ל, יב.

48) ראה "בית רבי" ח"ג ספ"ב, ובהערה

שם. "כתבי הרח"א ביחובסקי" (ברוקלין,

תש"ג) ע' קלט.

49) רפמ"ב.

50) ברכות לג, ב.

ועפ"ז מובן גם בנוגע להוראה שלמדים מסיפור הנ"ל אודות הצמח-צדק:

בודאי אין אנו יכולים להידמות ח"ו להצמח-צדק — לאופן לימודו במדריגתו הוא, הקושיות שהיו אצלו בלימוד התורה, ופתרון ע"י התפלה שלו; אבל, מה שניתן ללמוד מסיפור זה הוא — שיש אפשרות שע"י התפלה ימצא תירוץ ו"פתח" חדש בלימוד התורה, וענין זה יכול להיות גם אצל כל אחד ואחד, אם כי לפי המעמד ומצב שלו, כמובן.

ומזה מוכח, שענין התורה אינו בסתירה כלל וכלל לענין התפלה, הגם שזמן תפלה לחוד וזמן תורה לחוד, כי, בקדושה הולכים כל הענינים ביחד, והחילוק הוא רק מהו העיקר בשעה זו.

ומזה מובן גם בהמשך להמדובר לעיל (ס"ה) ע"ד הלימוד קודם התפלה — שלא יתכן שלימוד חלק הדרוש שבתורה קודם התפלה יהי סתירה לענין התפלה; אם זהו דרוש אמיתי, בודאי אינו יכול לבלבל ענין התפלה; ולא זו בלבד שאינו מבלבל, אלא אדרבה — שהוא מסייע לענין התפלה, שע"י יתוסף יותר באיכות התפלה, כנ"ל.

יב. ויש להוכיח זאת גם מענין אמירת "לשם יחוד":

אצלנו אומרים "לשם יחוד" רק פעם אחת ביום — קודם התפלה, ויוצאים בזה על כל היום, אבל בכמה מקומות אומרים "לשם יחוד" קודם כל מצוה ומצוה⁵⁷, וגם קודם אמירת דרוש.

והנה, כללות הענין ד"לשם יחוד", "יחוד קודשא בריך הוא ושכינתו", הו"ע התפלה, שבה פועלים יחוד זה בכל העולמות (בד' עולמות אצילות בריאה יצירה עשי': בהודו עד ברוך שאמר — בעולם העשי'; בפסוקי דזמרה — בעולם היצירה; בברכות ק"ש וק"ש — בעולם הבריאה; ובשמו"ע — עולם האצילות); ואילו במצוות — הנה ע"י כל מצוה פרטית נעשה היחוד בענין פרטי זה.

וכדאייתא בזוהר⁵⁸ בפירוש נוסח הברכות, "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם", שהו"ע ההמשכה (ברוך — לשון המשכה⁵⁹), מעולם האצילות, עד עולם העשי' (מלך העולם); ועד שנמשך בענין פרטי זה שעליו נאמר הברכה — "בורא פרי כו". והיינו, שזהו אותו ענין כמו תפלה, אלא שבתפלה היחוד הוא בכללות העולמות, ובעת אמירת הברכה הרי זה ב"זעיר אנפין" — שהיחוד הוא בנוגע לענין וניצוץ פרטי זה.

(57) ראה תו"מ סה"מ אלול ע' רמה. (58) ראה זח"ג רעא, א ואילך. ועוד.

(59) תו"א מקץ לז, ג. ובכ"מ. וש"נ.

[וע"ד החילוק בין ראש-השנה לשאר ימי השנה, שבר"ה ויוהכ"פ נעשית ההמשכה בכללות, וענין זה נמשך אח"כ בכל ימי השנה — המשכה פרטית בכל יום⁶⁰].

ועוד זאת: במצוות, הנה כל מצוה היא הכשרה ואמצעי באיזה אופן להמשיך יחוד זה; אבל בתפלה — הרי התפלה גופא היא ענין היחוד כשלעצמו, ולא רק הכשרה ואמצעי, שהרי כל ענינה הוא יחוד קוב"ה ושכינתי'.

וכיון שאומרים "לשם יחוד" גם קודם אמירת דרוש, נמצא, שגם ע"י דרוש נעשה ענין היחוד כמו ע"י תפלה. וא"כ, לא יתכן שענין הדרוש יהי' בסתירה לענין התפלה, בה בשעה שענינם אחד.

יג. ואם הדברים אמורים בנוגע לכללות הענין דתורה ותפלה, הרי עאכו"כ כאשר מדובר אודות לימוד עניני דרוש כו' שמבארים פירוש המילות שבתפלה, שבודאי אין זה בסתירה לענין התפלה. ולדוגמא:

הפסוק "שמע ישראל" שבתפלה — הוא גם חלק מלימוד התורה, וכפי שמצינו שיש מציאות ש"אפילו לא קרא אדם אלא קריית שמע כו' קיים לא ימוש"⁶¹.

ואם יכולים להתפלל עם חלק הפשט שבפסוק "שמע ישראל"⁶², שבודאי אינו בסתירה לענין התפלה, ואדרבה כו' — למה לא יוכלו להתפלל עם שאר הפירושים שבפסוק "שמע ישראל" ע"פ רמז דרוש וסוד שבתורה?!

ועד"ז בנוגע לשאר הפסוקים שזכרו בתפלה, שהם גם חלק מלימוד התורה, וכשם שחלק הפשט שבהם אינו בסתירה לענין התפלה, ואדרבה כו', כן הוא גם בנוגע לכל הפירושים בשאר חלקי התורה, שעל ידם ניתוסף בענין התפלה.

אלא שישנו חילוק שבין תורה ותפלה — שענין התורה הוא מלמעלה למטה, ואילו ענין התפלה הוא מלמטה למעלה, ולדוגמא — בפסוק "זה א-לי ואנוהו", שכאשר לומד ענין זה בתורה, הרי זה באופן

62) כ"ק אדמו"ר שליט"א סיפר, שהי' חסיד אחד שבאמירת קריאת-שמע הי' מתרגם התיבות באידיש: שמע — הער, ישראל — איד, ה' — דער אויבערשטער, וכו'.

60) ראה סהמ"צ להצ"צ שרש מצות התפלה פי"א (דרמ"צ קיט, ב ואילך).
61) מנחות צט, ב.

שלומד ענין שלמעלה ממנו, וממשיכו בשכלו, ואח"כ בתפלה הרי זה באופן שמעלה את המטה ומקשרו עם המעלה.

*

יד. האדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א הוסיף לספר שבכל יום, אומרים גם תהלים (אחר הלימוד) קודם התפלה. וכ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר מ"ש בסוף ספר התניא⁶³, בהמשך לחלוקת הש"ס⁶⁴, ש"כל אחד מהלומדים יגמור לעצמו בכל שבוע התמניא אפי שבתהילים קי"ט", וביאר, שספר תהלים בכלל הוא ממוצע המחבר תורה ותפלה⁶⁵, והוסיף, שלא שמע למה צריך לומר "התמניא אפי שבתהילים קי"ט" דוקא⁶⁶.

עוד הזכיר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שאצל הצמח-צדק, גם אמירת תהילים שלו הי' נפלא מאוד⁶⁷.

*

טו. דובר גם ע"ד מקוה על גבי מקוה, ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שזהו תיקון היותר נכון מכל המקוואות, שאז הטבילה היא בהאוצר עצמו, כי, הרצפה שמחלקתו לשני חלקים, בטלה מענינה ע"י החורים שבה⁶⁸.



66) ראה הביאור בזה בהתוועדויות תשמ"ט ח"א ע' 433 בשוה"ג להערה 39.
67) ראה סה"ש תש"ה ע' 10.
68) ראה גם אג"ק חכ"ב ע' סז. "תיקוני מקוואות" (קה"ת, תשנ"ח) ע' עג.

63) קסג, א.
64) ראה סה"ש תש"ד ע' 48. וראה גם תו"מ חכ"ט ע' 257 ואילך.
65) ראה גם אג"ק חכ"ה ע' רלה. וראה בארוכה תו"מ — הדרנים על הרמב"ם וש"ס ע' תסד ואילך.